

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

จากนโยบายการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาคที่รัฐบาลจัดทำขึ้น ส่งผลให้จังหวัดต่าง ๆ ในประเทศไทยมีความตื่นตัวที่จะพัฒนาตนเอง โดยมีการจัดการทำแผนการลงทุนในแต่ละจังหวัดและมีการจัดการทำแผนการลงทุนในบางอำเภอ

ในแผนการลงทุนได้พยายามชี้้นำให้เอกชนเข้ามาลงทุนในภาคอุตสาหกรรมเป็นส่วนมาก เช่น การก่อสร้างนิคมอุตสาหกรรม เฟสที่ 1 และ 2 ในจังหวัดลำพูน รวมถึงนิคมอุตสาหกรรมที่กำลังจะก่อตั้งขึ้นในจังหวัดเชียงราย จังหวัดลำปาง รวมทั้งมาตรการต่าง ๆ ที่ภาครัฐจัดทำขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกและจูงใจให้เกิดการลงทุน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการจ้างงานสูงขึ้น รายได้เฉลี่ยต่อบุคคลสูงขึ้น ความเป็นอยู่ของประชาชนในชนบทดีขึ้น มีสาธารณูปโภคพร้อมมูล รวมถึงช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนแคบลง มีการกระจายรายได้สู่ชนบทมากขึ้น

ภาคเหนือเป็นภาคที่มีขนาดพื้นที่ใหญ่ถึง 1 ใน 3 ของพื้นที่ประเทศและมีประชากรถึงร้อยละ 20 ของประชากรทั่วประเทศและมีผลิตภัณฑ์มวลรวมของภาค (Gross Regional Product : GRP) ประมาณร้อยละ 13 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product : GDP) ซึ่งการพัฒนาที่ผ่านมาทำให้สถานภาพทางเศรษฐกิจของภาคเหนือในปัจจุบันมีโครงสร้างการผลิตที่เปลี่ยนแปลงไปจากสาขาภาคเกษตรกรรมที่เคยเป็นสาขาหลัก มีสัดส่วนถึงร้อยละ 30 ของผลผลิตรวมในภาคเหนือในปี 2532 เหลือร้อยละ 21.3 ในปี 2537 มีการผลิตที่กระจายไปสู่สาขาภาคอุตสาหกรรมและบริการเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ

จังหวัดลำพูนเป็นจังหวัดที่มีขนาดเนื้อที่เล็กเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ในภาคเหนือ คือมีพื้นที่เพียง 4,505 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,816,176 ไร่ เศรษฐกิจของจังหวัดส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับภาคเกษตร นอกจากนี้จังหวัดลำพูนยังมีลักษณะที่ตั้งที่เหมาะสมแก่การพัฒนาอุตสาหกรรม เพราะอยู่ใกล้จังหวัดใหญ่ มีการคมนาคมสะดวกทั้งทางรถยนต์ รถไฟและทางอากาศ มีสิ่งสาธารณูปโภค อำนวยความสะดวกที่ดี จึงมีการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือขึ้นในจังหวัดลำพูนในปี 2528 ซึ่งถึงปี 2540 มีโรงงานเปิดดำเนินการแล้ว 58 โรงงาน อยู่ในระหว่างเตรียมการ 17 โรงงาน อยู่ในระหว่างการก่อสร้าง 3 โรงงาน และหยุดดำเนินการ 3 โรงงาน รวม 81 โรงงาน (ประเภทอุตสาหกรรมในเขตนิกมอุตสาหกรรมภาคเหนือ แสดงไว้ในตาราง 1.1) ซึ่งในปัจจุบันนี้จังหวัดลำพูนถือเป็นฐานทางด้านอุตสาหกรรมหลักของภาคเหนือตอนบน

ตาราง 1.1 ประเภทอุตสาหกรรมในเขตนิกมอุตสาหกรรมภาคเหนือ
(จำแนกตามจำนวนโรงงานที่เปิดดำเนินการ)

ประเภทอุตสาหกรรม	จำนวนโรงงาน	ร้อยละ
1. ประเภทผลิต/ประกอบผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์	20	34.48
2. ประเภทชิ้นส่วนและอุปกรณ์	13	22.40
3. ประเภทการเกษตร แปรรูปพืชผลและอาหาร	13	22.40
4. ประเภทเครื่องหนัง	4	6.90
5. ประเภทผ้าและไม้แปรรูป	3	5.18
6. ประเภทเครื่องประดับ	2	3.46
7. ประเภททั่วไป	3	5.18
รวม	58	100.00

ที่มา : สำนักงานนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ
ณ วันที่ 10 กรกฎาคม 2541

สภาพปัจจุบันของนิคมอุตสาหกรรมลำพูนสามารถแบ่งเขตอุตสาหกรรมออกเป็น 4 เขต
คือ

- เขตอุตสาหกรรมทั่วไป ส่วนใหญ่เกือบร้อยละ 38 เป็นอุตสาหกรรมประเภทการเกษตรแปรรูปพืชผลและอาหาร
- เขตอุตสาหกรรมส่งออก ส่วนใหญ่เกือบร้อยละ 40 เป็นอุตสาหกรรมประเภทประกอบชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ และรองลงมาประมาณร้อยละ 23 เป็นอุตสาหกรรมประเภทชิ้นส่วนและอุปกรณ์
- เขตพาณิชย์กรรม ทั้งหมดเป็นอาคารพาณิชย์เพื่อใช้เก็บสินค้า ร้านอาหาร สถานที่บริการน้ำมันเชื้อเพลิงเพื่อการขนส่ง
- เขตที่พักอาศัย เป็นที่พักอาศัยของพนักงานที่ทำงานในเขตดังกล่าวข้างต้น

ในปี 2540 ร้อยละ 34.48 ของอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในเขตนิคมอุตสาหกรรมลำพูนเป็นอุตสาหกรรมประเภทชิ้นส่วนและอุปกรณ์ มีการจ้างงานทั้งหมดประมาณ 24,415 คน จำนวนแรงงานส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 81.30 อยู่ในเขตอุตสาหกรรมส่งออก (Export Processing Zone - EPZ) จำนวนแรงงานในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือแสดงไว้ในตารางที่ 1.2, 1.3 และ 1.4

ตารางที่ 1.2 จำนวนแรงงานในเขตนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ
(จำแนกตามเขตอุตสาหกรรม)

ประเภทอุตสาหกรรม	จำนวนแรงงาน	ร้อยละ
เขตทั่วไป	4,554	18.70
เขตส่งออก	19,861	81.30
รวม	24,415	100.00

ที่มา : สำนักงานนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ

ณ วันที่ 30 มิถุนายน 2541

ตารางที่ 1.3 จำนวนแรงงานในเขตนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ
(จำแนกตามประเภทอุตสาหกรรมในโรงงานที่เปิดดำเนินการ)

ประเภทอุตสาหกรรม	จำนวนแรงงาน	ร้อยละ
1. ประเภทผลิต/ประกอบผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์	16,700	68.40
2. ประเภทชิ้นส่วนและอุปกรณ์	4,662	19.10
3. ประเภทการเกษตร แปรรูปพืชผลและอาหาร	841	3.40
4. ประเภทเครื่องหนัง	650	2.70
5. ประเภทผ้าและไม้แปรรูป	459	1.90
6. ประเภทเครื่องประดับ	1,045	4.30
7. ประเภททั่วไป	58	0.20
รวม	24,415	100.00

ที่มา : สำนักงานนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ
ณ วันที่ 30 มิถุนายน 2541

ตารางที่ 1.4 จำนวนแรงงานในเขตนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ

ปี พ.ศ.	จำนวนแรงงาน
2536	13,800 คน
2537	18,900 คน
2538	22,000 คน
2539	23,500 คน
2540	24,415 คน

ที่มา : สำนักงานนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ

หมายเหตุ : รวมพนักงานที่ปฏิบัติงานในสำนักงานและขบวนการผลิต

ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของการจ้างงานในเขตนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ คือมีการจ้างแรงงานหญิงเป็นส่วนใหญ่และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ดังแสดงในตารางที่ 1.5 แสดงให้เห็นถึงสัดส่วนของการจ้างงานระหว่างแรงงานหญิงและแรงงานชายที่มีสัดส่วนของแรงงานหญิงมากกว่าแรงงานชาย

ตารางที่ 1.5 จำนวนแรงงานในเขตนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ (จำแนกตามเพศ)

เพศ	จำนวนแรงงาน	จำนวนแรงงาน
หญิง	18,125	74.20
ชาย	6,290	25.80
	24,415	100.00

ที่มา : สำนักงานนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ

ณ วันที่ 30 มิถุนายน 2541

ในสภาพการณ์ปัจจุบันนี้ ได้เกิดการย้ายแรงงานจากภาคเกษตรไปยังภาคอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น สาเหตุจากค่าจ้างแรงงานในภาคเกษตรที่ต่ำกว่าภาคอุตสาหกรรมและการจ้างงานของภาคเกษตรเน้นการจ้างงานตามฤดูกาลไม่มีรูปแบบการจ้างงานที่แน่นอน ขาดสวัสดิการ จึงทำให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงาน โดยเฉพาะแรงงานหญิงจากภาคเกษตรกรรมไปสู่ภาคอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น (เปรียบเทียบอัตราค่าจ้างในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร แสดงไว้ในตารางที่ 1.6)

ตารางที่ 1.6 เปรียบเทียบอัตราค่าจ้างในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร

หน่วย : บาทต่อวัน

	(1) ภาคเกษตร		(2) นอกภาค เกษตร	(2) / (1) (เท่า)
	ช่วงค่าจ้าง	ค่าเฉลี่ย (Mode)		
2530	25 - 40	35	61 - 73	2.09
2531	30 - 45	40	61 - 73	1.90
2532	35 - 45	40	63 - 78	1.95
2533	35 - 50	45	74 - 90	2.00
2534	40 - 55	50	82 - 100	2.00
2535	45 - 60	55	94 - 115	2.09
2536	50 - 60	60	102 - 125	2.00
2537	50 - 100	75	108 - 132	2.08
2538	50 - 120	85	118 - 145	1.71

ที่มา : กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

แนวโน้มในการจ้างแรงงานหญิงเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเอเชีย (สุวาณี, 1977) ในปี 2531 ร้อยละ 43.5 ของประชากรผู้มีงานทำเป็นแรงงานหญิงและในปี 2534 ร้อยละ 42.93 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ) แม้ว่าแรงงานหญิงส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในภาคเกษตรกรรม พบว่ามีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ 87.60 ในปี 2503 เป็นร้อยละ 61.27 ในปี 2530 ในขณะที่เดียวกันจำนวนแรงงานหญิงในภาคอุตสาหกรรมได้เพิ่มมากขึ้น (สุธีรา, 1988)

เมื่อแรงงานหญิงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ซึ่งก็ย่อมหมายความว่าปัจจุบันแรงงานหญิงสามารถที่จะหารายได้ได้ด้วยตนเอง พฤติกรรมการใช้จ่ายก็ย่อมมีอิสระเพิ่มมากขึ้นและมีจำนวนมากขึ้น ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อให้เกิดธุรกิจใหม่ ๆ ขึ้นมาสนองตอบความต้องการใช้จ่ายเหล่านั้นซึ่งขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการใช้จ่ายและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต้องการใช้จ่าย เช่น การให้บริการเช่าที่พักอาศัย ร้านอาหาร เป็นต้น การเกิดธุรกิจใหม่ทำให้เกิดการหมุนเวียนของการใช้จ่ายและการลงทุนในท้องถิ่นซึ่งนอกจากจะส่งผลกระทบต่ออุปสงค์มวลรวมของท้องถิ่นแล้วยังส่งผลถึงอุปสงค์มวลรวมของประเทศอีกด้วย

ในทุกระบบเศรษฐกิจ การบริโภคของประชาชน (Private consumption) เป็นองค์ประกอบที่ใหญ่ที่สุดของความต้องการมวลรวม (Aggregate Demand) ซึ่งเราสามารถกล่าวได้ว่าการบริโภคเป็นรายจ่ายที่สำคัญ เพราะรายจ่ายทั้งหมดของประเทศประมาณร้อยละ 60 มาจากการใช้จ่ายเพื่อการอุปโภค บริโภค (รายงานรายได้ประชาชาติของประเทศไทย, 2539)

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการบริโภคของแรงงานหญิงในเขตนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ
2. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริโภคของแรงงานหญิงในเขตนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ
3. เพื่อศึกษาถึงความสำคัญของการบริโภคของแรงงานหญิงต่ออุปสงค์มวลรวม

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ทำให้ทราบถึงพฤติกรรมกรรมการบริโภครองแรงงานหญิงในเขตนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมดังกล่าวอันจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนธุรกิจการค้าของนักลงทุนเอกชนในบริเวณเขตนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ และบริเวณใกล้เคียงและอาจจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในอนาคตถึงสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงรายได้ประชากรเมื่อแรงงานหญิงเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น

1.4 ขอบเขตการศึกษาและวิธีการศึกษา

ทำการสำรวจกลุ่มตัวอย่างของแรงงานหญิงในเขตนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ รวมทั้งสิ้น 380 ราย แยกเป็นพนักงานรายวันจำนวน 300 ราย และรายเดือนจำนวน 80 ราย

การศึกษานี้ใช้ข้อมูลปฐมภูมิจากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างและข้อมูลทุติยภูมิจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำเสนอผลการศึกษานั้น นอกจากร้อยละแล้ว ยังใช้ตารางเปรียบเทียบเชิงคุณภาพในส่วนที่เป็นทัศนคติหรือความคิดเห็นเป็นดัชนีวัดอีกด้วย